

Distribúcia vizuálneho umenia a sprievodných programov výstav počas mimoriadneho stavu a karantény a možné dopady na recepčné návyky prijímateľa¹

Tomáš Timko

Abstrakt: Počas domácej karantény, ktorá bola vyhlásená v dôsledku pandémie vírusu COVID-19 na jar roku 2020 v mnohých štátoch sveta, nastala pre vizuálne umenie neštandardná a paradoxná situácia. Umelecké inštitúcie, múzeá a galérie, nemohli výstavy fyzicky sprístupniť verejnosti, no prostredníctvom internetu a televízie mali fanúšikovia umenia omnoho jednoduchší prístup k edukačným materiálom, sprievodnému programu či samotným výstavám. Prostredníctvom dotazníka prieskumu sme sa pokúsili zmapovať, či a v akej miere publikum využívalo tieto možnosti, či ich zjednodušený prístup k výstavám a doplňujúcim materiálom viedol k sledovaniu aj tých inštitúcií, ktoré pred vypuknutím pandémie nerefletovali. Za dôležité zistenie považujeme signály publika, že vo vzťahu k vnímaniu a recepcii umeleckých diel sprostredkovaných masmédiami pravdepodobne môže dôjsť k zmenám v estetickom vnímaní a recepčných mechanizmoch.

Kľúčové slová: vizuálne umenie, mimoriadny stav, distribúcia vizuálneho umenia masmédiami, recepcia, estetické vnímanie

Úvod

Málokto zrejme očakával a skutočne veril tomu, že sa v roku 2020 ľudstva bude týkať scenár, typický skôr pre apokalyptické filmy alebo literatúru na pokraji žánru sci-fi. Akoby sa zrazu zhmotnili temné predstavy ľudí o katastrofickej budúcnosti. Dôsledky pandémie koronavírusu SARS-CoV-2 už niekoľko mesiacov pociťujeme v každej oblasti bežného života, no zatiaľ najzásadnejším obdobím, ktoré prinieslo veľa zmien a obmedzení, bol mimoriadny stav, ktorý vo väčšine postihnutých štátov trval zhruba od marca do mája roku 2020.² Mohli by sme povedať, že štatisticky väčšia časť európskej populácie trávila tento čas skutočne doma a využívala ho na externú prácu pre zamestnávateľa, prípadne u časti ľudí išlo o prácou nezaťažený voľný čas. Veľká časť populácie v postihnutých

-
- 1 Táto vedecká štúdia je výstupom riešenia projektu VEGA č.1/0051/19 „Hudba a dramatické umenie v koncepciách estetickéj teórie a estetickéj výchovy na území Slovenska v 19. a 20. storočí“ vedenom na IUEK FF PU v rokoch 2019-2021. Riešiteľ a autor štúdie je interným doktorandom na Inštitúte estetiky a umeleckej kultúry FF PU v Prešove.
  - 2 Aby sa zamedzilo šíreniu vírusu prijali štátne úrady prísne hygienické opatrenia – v dôsledku toho bola prerušená prezenčná výučba na školách, zatvorené ostali aj väčšie výrobné podniky a továrne, úrady pracovali vo veľmi obmedzenom režime atď. Túto situáciu súhrne v texte označujeme ako mimoriadny stav.

krajinách na vlastnej koži zažila vybočenie z „normálneho“ stavu a z toho hľadiska hlavným motívom roka 2020 by určite mohla byť práve zmena – nútený experiment vyjsť zo zabehnutých koľají a snažiť sa hľadať nové cesty.

Umenia a kultúry sa obmedzenia dotkli v plnej miere. Väčšina podujatí, najmä medzinárodné výstavy, veľtrhy a sympóziá, bolo zrušených alebo presunutých na neskorší termín. Vzniklo akoby vákuum, ktoré si doslova žiadalo, aby bolo vyplnené. Umelecká scéna sa zdanlivo bránila internetu ako najsilnejšiemu masmédiu, respektíve ho pokladala iba za nástroj na propagáciu. Zakrátko sa ale tieto svety museli spojiť, aby práve spomínané prázdne miesto mohlo byť zaplnené a kontinuita prezentácie umeleckej scény ostala zachovaná³.

Náš prieskum sme časovo zamerali na obdobie mimoriadneho stavu v priebehu mesiacov marec, apríl a máj roka 2020. Vzhľadom na to, že zrejme nikto na svete s istotou nevie povedať, do akej miery môže byť aktuálna situácia definitívna vo vzťahu k budúcnosti, teda či problémy, ktoré aktuálne reflektujeme nie sú ďalšími štandardami pre náš život, prezentujeme zistenia ako východiská a odporúčania do budúcnosti. Operujeme tiež na niektorých miestach s pojmami a situáciami akoby neboli iba dočasným krízovým riešením, no znamenali neodvratiteľnú budúcnosť, ktorej sa čiastočne svet umenia, do istej miery konzervatívny a odvolávajúci sa na tradície, obával, preto na ňu pred pandémiou bol iba minimálne pripravený.

Aktuálna pandemická situácia je vo vzťahu k vizuálnemu umeniu plná paradoxov. Na jednej strane totiž zažili umelecké inštitúcie spolu s publikom umenia nečakaný šok vo forme obmedzeného prístupu do výstavných priestorov a na umelecké podujatia všeobecne. No na strane druhej znamenal tento neočakávaný (a nežiadaný) experiment prehodnotenie komunikácie inštitúcií s publikom a tiež si vyžiadal hľadať možnosti sprístupnenia umeleckých diel, sprievodných materiálov a podujatí širokej verejnosti pomocou masmediálnych kanálov. Otvoril tiež množstvo „nepopulárnych“ otázok aj vo vzťahu k recepcii umenia v digitálnej dobe. Jednou z naliehavých bola otázka, či je možná intenzívna a plnohodnotná recepcia prostredníctvom masmédií. Náš prieskum ako hľadanie odpovede na ňu sme realizovali prostredníctvom online dotazníka, ktorého výsledky vyhodnocujeme v poslednej kapitole tohto textu.

1 Premena distribučných možností vizuálneho umenia po vyhlásení mimoriadneho stavu

---

3 Jeden z prvých, a zároveň najmasívnejších presunov umenia do online sveta spôsobilo zrušenie veľtrhu s umením Art Basel Hong Kong v marci 2020. Organizátori sa rozhodli sprístupniť online viac ako 2 000 diel v odhadovanej hodnote 270 miliónov dolárov. Umelecké diela sú stále dostupné na internetovej stránke ABHK (Anonym4, 2020).

Na (pre väčšinu ľudí⁴) novú, doteraz nezažitú mimoriadnu situáciu zo začiatku roka 2020 reagovali umelci rôzne. Zásadná pre nich bola strata príjmov z predaja diel a výstav, pretože trh s umením sa na chvíľu akoby celkom zastavil. Hľadali preto nové cesty, ako sa prezentovať prostredníctvom médií, najmä internetu. Doteraz bola táto forma prezentácie považovaná za sekundárnu, teda za akýsi doplnok k recepcii reálnych artefaktov originálneho umenia. No v danej situácii si umelci, kurátori a galleristi rýchlo uvedomili, že sa jedná o jedinú možnosť, ako sprostredkovať vizuálne umenie publiku. Iní umelci, vo viere, že stav je dočasný a za istý čas sa situácia vráti do normálu, sa sústredili na vytváranie nových diel v podstate bez väčšej zmeny pracovných návykov. Častou reakciou bolo tiež otváranie sa publiku, odhaľovanie osobných aj pracovných priestorov a vzťahov a istá ponuka komunikácie, ktorú dali verejnosti. Nedá sa ale hovoriť o spoločnej, masívnej konzistentnej odozve na pandémie zo strany umelcov, ktorí by vytvorili istú formu manifestu alebo hnutia. Jedno ale majú podľa nášho názoru všetci umelci spoločné – uvedomili si krehkosť umeleckej scény a snažili sa prehodnotiť svoj prístup k „umeleckému podnikaniu“ v zmysle zachovania tvorivej činnosti ako zdroja obživy.

V texte sa venujeme primárne vizuálnemu umeniu, no je rozhodne zaujímavé, ako sa v tejto situácii zreteľne prejavili rozdiely a možnosti prezentácie umeleckej tvorby v ďalších druhoch umenia. Už pri porovnaní vizuálneho umenia s hudbou môžeme vidieť, ako pružne, a dá sa povedať, že okamžite, zareagovali hudobníci na nútenú domácu karanténu. Určite je to spôsobené aj tým, že oproti vizuálnym umelcom sú hudobníci vo väčšej miere závislí na svojom širšom publiku aj finančne, pretože časť ich príjmov, najmä u známejších interpretov, pochádza z nákupu vstupeniek na koncerty. Iný, nemenej zaujímavý príjem môžu generovať hudobníci tým, že sú ich nahrávky prehrávané poslucháčmi na internete⁵. Toto boli zrejme hlavné, aj keď nie jediné dôvody, prečo sa hudobní umelci vo veľkej miere pripomínali svojmu publiku živými prenosmi (livestream), prípadne zverejňovali staršie nahrané koncerty, prerábali do novej podoby svoje alebo cudzie piesne a podobne. Ich aktivita v danom období pôsobila najrozsiahlejšie, najmä v porovnaní so šírením diel vizuálneho umenia, a takpovediac zaplavila internet.

Čo ale z hľadiska kvantity mohlo konkurovať hudbe boli tvorivé aktivity samotného publika. Aj z ľudí, ktorí za normálneho stavu súčasné vizuálne umenie nereflektujú, sa stali jeho tvorcovia, pričom najpopulárnejším spôsobom vizuálnej tvorby bola zrejme apropiácia⁶. Internet doslova zaplavili

---

4 Za poslednú porovnateľnú situáciu vo vzťahu k obmedzeniam a s plošným zásahom v našom európskom regióne môžeme považovať druhú svetovú vojnu, ktorá sa skončila v roku 1945.

5 Interpret za každé vypočutie piesne dostáva istý podiel z príjmu platformy, kde je pieseň uložená a dostupná k prehratiu. Takto fungujú napr. služby Spotify, Deezer, Google Play a pod.

6 Appropriácia je spôsob výtvarnej tvorby, pri ktorom si autor privlastňuje už existujúci objekt zo sveta umenia, ale aj mimo neho (Geržová, 1999, s. 22)

fotky, na ktorých ľudia rekonštruujú najmä známe klasické umelecké diela často v improvizovaných domácich podmienkach⁷. Kreativita a vlastné umelecké aktivity pomáhali vyrovnávať sa so vzniknutou situáciou a popri jeho recepcii pocítili aj recipienti potrebu tvorivej angažovanosti. Napomáhali tomu aj dostupné online kurzy a workshopy, ktoré často viedli renomovaní umelci, aby tak nahradili výpadok z príjmu. Je teda zaujímavým fenoménom, že kreatívny potenciál bežných recipientov – neumelcov sa prejaví v realizáciách až keď nastane mimoriadna situácia, ktorá spôsobí vybočenie z ich zaužívaného denného režimu.

Rovnako intenzívne reagovalo na situáciu aj populárne pouličné umenie, tzv. streetart⁸. Je síce pravdou, že tento umelecký prejav generuje množstvo diel aj v čase nezaťaženom pandémiou, a preto je jeho doménou vždy veľmi dynamická reakcia na aktuálne dianie. Množstvo umelcov prostredníctvom tohto žánru vizuálneho umenia vyjadrovalo nie len svoju náladu a pocit v neľahkej situácii, ale tiež takýmto spôsobom interpretovalo spolupatričnosť s ostatnými ľuďmi. V neskoršom období pandémie množstvo umelcov tiež prostredníctvom streetartu vo verejnom priestore prezentovalo svoj postoj k obmedzeniam občianskej slobody kvôli šíriacemu sa vírusu. Prostredníctvom fotografií sa reprodukcie týchto diel masívne šírili masmédiami (najmä internetom) a prispievali k formovaniu sveta ako komunity, ktorá je pandémiou postihnutá spoločne ako jeden celok.

Paradoxom, ktorý spôsobila mimoriadna situácia je, že aj keď sa obmedzil osobný kontakt medzi ľuďmi na minimum, v skutočnosti sa prostredníctvom internetu vytvorilo množstvo nových vzťahov vďaka otvorenosti ľudí, spôsobovanej pocitom spolupatričnosti. Podobná situácia nastala aj vo svete umenia. Vďaka technike môže umelec, hypoteticky (v prípade, ak o to stojí), spoznať väčšinu svojich divákov osobne, prípadne má možnosť získať od nich spätnú väzbu jednoduchšie vďaka možnosti pridávania komentárov v rámci internetových platforiem a sociálnych sietí. Nie, žeby táto možnosť neplatila v čase pred pandémiou, no ako sme skôr poznamenali, umelci prehodnocovali svoj prístup k prezentácii na internete a tiež k svojim fanúšikom, preto boli cesty k autorom počas mimoriadneho stavu omnoho schodnejšie. Umelci tak mali možnosť spoznať svoje publikum a naopak fanúšikovia boli často pozvaní, aby virtuálne navštívili štúdiá, ateliéry alebo dokonca domovy umelcov. Špeciálny prípad tohto charakteru realizoval anonymný streetartový umelec Banksy, ktorý vytvoril počas mimoriadneho pandemického stavu dielo priamo vo vlastnej kúpeľni (Guy, 2020). K sérii fotografií na sociálnej sieti pridal titulok: *"My wife hates it when I work from home"* („Moja manželka neznáša keď pracuje z domu“).

---

7 Zaujímavé fotky apropriácií v domácom prostredí zozbieral napr. aj server Colossal (Ebert, 2020).

8 Výber zo streetartových diel s témou koronavírusu môžeme nájsť aj na spravodajskom webe The Guardian (Anonym1, 2020)

2 Pozitíva a negatíva distribúcie umenia vo virtuálnom priestore

Vizuálne umenie je pre svoju podstatu – tým, že sa zväčša jedná o hmotný artefakt, umiestnený v istom reálnom priestore – odkázané na šírenie k väčšine recipientom vo forme reprodukcí – tlačených alebo digitálnych fotografií, prípadne videa. Fanúšik vizuálneho umenia teda v podstate počíta s tým, že počas svojho života bude môcť veľké množstvo umeleckých diel recipovať iba vo forme reprodukcí. V čase mimoriadneho stavu a karantény však tento princíp platil všeobecne na všetky diela vizuálneho umenia s výnimkou originálov, ktoré mal recipient potenciálne k dispozícii v svojom najužšom okolí. Výnimku tiež tvorili architektúra a umelecké realizácie vo verejnom priestore, no vzhľadom na obmedzené možnosti cestovania počas mimoriadneho stavu išlo o diela v blízkosti bydliska recipienta, a preto sa domnievame, že diela mu už dobre známe. Predpokladajme však tiež, že náš „modelový recipient“ pochádza z regiónu strednej Európy, kde sú významné výstavné projekty dostupné skôr výnimočne. Ak to zhrnieme, dospejeme k hypotéze, že aj keď bol tento recipient počas mimoriadneho pandemického stavu ukrátený o estetický zážitok, plynúci z návštevy galérie alebo múzea vizuálneho umenia a recepcie originálnych diel vizuálneho umenia, mohol vďaka presunu časti výstavného a sprievodného programu galérií do online priestoru vnímať vo väčšej šírke kvalitné umenie a aktuálne trendy na scéne nielen vizuálneho umenia. Paradoxne teda si mnoho fanúšikov umenia mimoriadnou situáciu „prilepšilo“, pretože získali viac možností, ako recipovať súčasné umenie.

Nezabúdame pritom, že virtuálne prezentácie vizuálneho umenia existovali aj pred mimoriadnym stavom. Ich pozitívny dopad na prezentáciu umenia je zjavný: nielen, že rozširujú priestorové možnosti múzeí a galérií a popierajú geografické obmedzenia, ale sa ani nemusia limitovať obsahom fondu, reálne vlastnenými alebo zapožičanými artefaktami (Šobáňová, 2017, s. 80). Nemenej podstatným faktom je, že skrze internetovú prezentáciu môže mať umenie väčší dosah a modernosť tejto formy predpokladá tiež záujem mladej generácie, u ktorej je potenciál, že bude súčasným umením kultivovaná (Šobáňová, 2017, s. 81). Existuje teda mnoho kladných argumentov, prečo virtuálna prezentácia umenia vhodne dopĺňa reálnu výstavnú prax.

Kritici rozširovania umenia do virtuálneho priestoru však tiež disponujú argumentmi, prečo je prezentácia umenia prostredníctvom masmédií neadekvátne. Okrem toho, že sa čas, strávený prehliadaním internetu považuje za povrchnú a nesústredenú konzumáciu (Šobáňová, 2017, s. 81) vyvstáva iný, zásadnejší problém: môže takto prezentované umelecké dielo pôsobiť aspoň sčasti tak dôstojne, ako reálny artefakt, disponuje aspoň čiastočnou „aurou“ originálu? Ak súhlasíme s tvrdením, že základom aury umeleckého diela je jeho neopakovateľná existencia, ukotvená v časovej

a priestorovej špecifikácii princípom „tu a teraz“ (Benjamin, 2013, s. 66), môžeme podobnú (aj keď rozhodne nie totožnú) situáciu simulovať i pri recepcii prostredníctvom masmédií. Myslíme si, že vhodné naladenie, prameniace z pripravenosti a odhodlania recipovať umelecké dielo spolu s vhodnými podmienkami (technickými aj priestorovými) môžu do istej miery sprítomniť auru umeleckého diela. Inak povedané tak, ako je vhodné sa naladiť na návštevu umeleckej inštitúcie je rozumné aj recepciu reprodukcie skrz digitálne alebo analógové médium vhodne nastaviť.

Keď Wolfgang Welsch písal o „boome múzeí“ (Welsch, 1993), určite ani nepomyslel na to, že raz budeme môcť hovoriť o „boome virtuálnych internetových múzeí“. Umelecké diela by sa podľa neho mali uplatniť ako médiá estetickej skúseností a mali by preto byť v rámci inštitúcie vhodne nainštalované (inscenované), aby táto ich hlavná funkcia mohla byť naplno realizovaná (Welsch, 1993, s. 44). Je preto namieste otázka, či napodobňovanie sterilných inštitucionálnych priestorov v rámci online prezentácií je správnu cestou. Takýto typ virtuálnych prezentácií vizuálneho umenia generuje napr. často používaná platforma Kunstmatrix⁹. Aj napriek tomu, že oceňujeme možnosti tejto služby (a jej podobných), zastávame názor, že kreativita a vhodná inscenácia pri prezentovaní umenia by sa mali uplatňovať aj vo virtuálnom priestore. Ako sme vyššie v texte uviedli virtuálna prezentácia oslobodzuje od mnohých limitov a obmedzení, preto je na mieste zvážiť pri každej virtuálnej výstave adekvátnosť formy a pokúsiť sa prekračovať hranice všednosti a fádnosti tak, ako to robí samo umenie.

3 Výsledky prieskumu „Kultúra v čase karantény“

V čase od 1. do 10. septembra 2020 sme na vzorke 72 respondentov prostredníctvom online dotazníka realizovali prieskum nevelkého charakteru. Zisťovali sme pravdivosť hypotézy, že publikum si počas mimoriadneho stavu vyberalo skôr také žánre umeleckej tvorby, ktorých cieľom je pobaviť, a že recepcia umenia prostredníctvom masmédií v takej forme, ako tomu bolo na jar 2020, nie je pre diváka plnohodnotná oproti reálnemu kontaktu s umením v inštitúcii. Sekundárnym cieľom bolo prostredníctvom dotazníka preskúmať, či vo všeobecnosti existoval záujem zo strany publika o umelecké a kultúrne podujatia, distribuované prostredníctvom masmédií v čase výnimočného stavu.

Dotazník obsahoval 15 otázok, ktoré boli rozdelené do troch blokov: 1. otázky ohľadom záujmu o umenie a kultúru v stave pred pandémiou a počas mimoriadneho stavu; 2. záujem respondentov o vizuálne umenie počas mimoriadneho stavu; 3. základné demografické otázky o respondentoch. V dotazníku sme využívali otázky rôzneho typu – s uzatvorenými odpoveďami (áno-nie, výber jednej

---

⁹ Pre lepšie predstavu čitateľa o možnosti virtuálnej prezentácie umenia vyberáme výstavu amerického maliara Leonarda Edmondsona (Anonym3, 2020)

možnosti, výber viacerých možností) aj otvorenými (vyjadrenie skúsenosti s recepciou umenia počas mimoriadneho stavu).

Vzorku, najmä cez sociálne siete oslovených respondentov tvorili väčšinou ženy (55,6 %). Viac, ako polovica (54,2 %) respondentov bola vo veku 18 až 35 rokov a 5 respondentov bolo starších, ako 45 rokov. Respondenti v najväčšej miere žijú v regióne Východného Slovenska (80,3 %) a vo väčšine prípadov disponujú vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa (52,8 %).

62,5 % opýtaných označilo, že pravidelne (viac, ako-1 krát mesačne) navštevuje kultúrne podujatia, pričom z ponuky udalostí (respondenti mohli označiť viac možností) si vyberajú prevažne hudbu (79,2 %), divadlo a tanec (48,6 %) a film (47,2 %). Podujatia vizuálneho umenia navštevuje pravidelne 47,7 % opýtaných. Väčšina (61,1 %) respondentov označila, že ich záujem o kultúru a umenie bol počas mimoriadnej situácie rovnaký, ako počas mimoriadneho stavu. Naopak iba 18,1 % opýtaných sa vyjadrilo, že ich záujem o umenie v tomto čase klesol.

Najpopulárnejším kultúrnym programom počas mimoriadneho stavu bolo sledovanie filmov a seriálov. Až 80 % respondentov túto aktivitu označilo ako jednu z tých, ktorej počas mimoriadneho stavu venovali svoj čas¹⁰. Živé hudobné vystúpenia (47,1 %) boli pre divákov zaujímavejšie oproti záznamom koncertov (24,3 %), ktoré sledovalo menej fanúšikov, ako záznamy divadelných predstavení (31,4 %). Najmenší záujem bol podľa prieskumu o sledovanie výstav vizuálneho umenia a sprievodného programu (prednášky, besedy, dokumenty), ktorý ako preferovaný uviedlo iba 16 opýtaných (22,9 %). Počúvanie rozhlasových hier sa ocitlo na podobnej úrovni (24,3 %).

Zaujímavý bol názor respondentov na otázku, či by privítali jednoduchší prístup k umeniu a kultúre prostredníctvom masmédií aj mimo výnimočného stavu. V najväčšej miere (41,7 %) odpovedali opýtaní negatívne, t. j. že by o takúto možnosť nestáli, pretože by sa umenie malo recipovať v inštitúciách, ktoré sú nato určené. Aj takí respondenti, ktorí sa vyjadrili za jednoduchší prístup k umeniu a kultúre by ju takýmto spôsobom sledovali len minimálne. Išlo o skupinu, tvoriacu 40,3 % opýtaných.

Tretina opýtaných (33,3 %) vyhlásila, že nevedela o možnosti sledovať počas výnimočného stavu výstavy vizuálneho umenia a sprievodný program k nim aj prostredníctvom masmédií. Toto číslo je pomerne vysoké vzhľadom k tomu, že väčšina respondentov sa považuje za kultúrne aktívnych.

---

10 Uvedomujeme si, že sledovanie filmovej a seriálovej tvorby patrí k masovej „pasívnej zábave“ aj v čase mimo pandemickej situácie, ktorá akurát umocnila jej využívanie divákmi (spolu s rozšírenými možnosťami sledovať filmy a seriály prostredníctvom internetových platforiem). No myslíme si, že pestrá tvorba v rámci týchto žánrov a zvýšená kvalita, akú dosahujú moderné seriály potvrdzujú, že by táto možnosť mala byť uvedená ako druh kultúrneho programu, ktorý bol dostupný počas mimoriadneho stavu.

Polovica z opýtaných, ktorí o možnosti sledovať vizuálne umenie vedeli, sleduje vizuálne umenie aj v čase mimo epidemiologickej krízy a v rovnakej miere ho sledovala aj počas mimoriadnej situácie. Štvrtina opýtaných (25,7 %) vizuálne umenie počas mimoriadnej situácie nesledovala, aj keď sa považuje za pravidelného recipienta umenia. Našli sa však aj respondenti, ktorí označili, že vizuálne umenie začali sledovať až počas mimoriadneho pandemického stavu (14,3 %). Takmer polovica opýtaných (44,8 %) pritom sledovala náhodné inštitúcie, ktoré im boli odporúčané, to znamená, že bez nejakého koncepčného výberu. Respondenti, ktorí vizuálne umenie sledovali takýmto spôsobom, tvorili zhruba štvrtinu celkového počtu (27,6 %).

Najpopulárnejším formátom v rámci vizuálneho umenia u opýtaných boli dokumenty o inštitúciách, umelcoch a výstavách. Sledovala ich počas mimoriadneho stavu väčšina opýtaných (56,9 %). V rovnakej miere (medzi 14 až 17 %) sledovali respondenti digitálne prehliadky výstav bez komentára alebo s komentárom, diskusie a prednášky.

Záver

Myslíme si, že výsledky prieskumu vhodne naznačuje odpoveď, ktorú uviedla jedna z opýtaných k otázke *Bolí Vaše zážitky zo sledovania umenia a kultúry prostredníctvom masmédií uspokojivé? Aké sú Vaše dojmy z tejto skúsenosti?*: „*Neboli. Prešla som na iný druh umenia. Dochádzalo k väčšej individuálnej tvorivosti než sledovanosti prostredníctvom masmédií.*“ Aj z ďalších vyjadrení pri tejto otázke vyplýva, že takáto recepcia umenia bola iba pre minimum respondentov uspokojivá. Táto odpoveď sa dala očakávať. V texte sme sa vyjadrili, že virtuálna prezentácia umenia počas stavu mimo pandemickej situácie je iba doplnkom, istým akoby bonusom k recepcii v reálnom svete. Potvrdilo sa nám, že recipienti vnímajú umenie vo virtuálnom priestore iba ako istú formu náhrady v čase, keď sa nemôžu zúčastňovať osobne na kultúrnych a umeleckých podujatiach. Existujú preto iba dve cesty, ako tento obmedzený stav nedopustiť znovu: 1. urobiť všetko preto, aby sa svet z pandémie dostal a aby sa mimoriadna situácia už neopakovala; 2. objavovať a rozvíjať také formy virtuálnej prezentácie vizuálneho umenia, ktoré budú sprostredkovať čiastočné uspokojenie fanúšika umenia, aspoň pripomínajúce to, aké dosiahne pri recepcii diela počas osobnej účasti v inštitúcii. Kľúčom môže byť pokus o sociálnu interakciu, teda o zapojenie publika do (realizácie, aktívnejšieho vnímania) vizuálneho diela, no aj napriek tomu bude stále prítomná bariéra sociálnych limitov, ktorá zrejme najviac ovplyvňuje negatívne vnímanie umenia vo virtuálnom priestore. Potvrdili to odpovede respondentov, ktorí miestami expresívne vyjadrovali dôležitosť osobného kontaktu s umením, a v rámci hudobného umenia (koncerty) aj ostatnými divákmi počas recepcie, čo podľa nich vytvára atmosféru, tvoriacu neoddeliteľnú súčasť umeleckého zážitku. Vzhľadom k hrozbe,

že sa mimoriadny stav takého charakteru, aký platil v postihnutých krajinách od marca do júna v roku 2020, sa môže opakovať, je veľkou výzvou pre vizuálnych umelcov, aby hľadali také formy virtuálnej prezentácie, ktoré by umožňovali čo najautentickejší estetický zážitok. Súčasné možnosti techniky sú z perspektívy vizuálneho umenia stále dôsledne neprebádaným poľom, preto veríme, že aj spätná väzba fanúšikov, akú prezentujeme v texte, bude nabádať umelcov k odvahe vydať sa týmto smerom a vytvárať nové stratégie, platné aj v normálnom stave mimo pandemických obmedzení.

Príspevok ani jeho jednotlivé pasáže neboli doposiaľ publikované a neboli ani predložené na uverejnenie v inom časopise, zborníku alebo monografii.

Bibliografia:

Anonym1 (2020): *Coronavirus street art - in pictures* [online]. [cit. 2020-08-09]. URL: <<https://www.theguardian.com/world/gallery/2020/apr/06/coronavirus-street-art-in-pictures>>

Anonym2 (2020): *How Artists are Dealing with Coronavirus Cancellations* [online]. [cit. 2020-13-09]. URL: <<https://www.artworkarchive.com/blog/how-artists-are-dealing-with-coronavirus-cancellations>>

Anonym3 (2020): *Leonard Edmondson - A Collection of Works From The Fifties* [online]. [cit. 2020-12-09]. URL: <<https://artspaces.kunstmatrix.com/en/exhibition/2354535/leonard-edmondson-a-collection-of-works-from-the-fifties>>

Anonym4 (2020): *MCH Swiss Exhibition (Basel) Ltd* [online]. [cit. 2020-13-09]. URL: <<https://www.artbasel.com/ovr>>

BENJAMIN, W. (2013): *Aura a stopa*. Bratislava: Kalligram.

EBERT, G. (2020): *People are Recreating Famous Artworks Using Whatever They Have at Home During Quarantine* [online]. [cit. 2020-08-09]. URL: <<https://www.thisiscolossal.com/2020/04/covid-19-getty-recreations>>

GUY, J. (2020): *Even Banksy is working from home during the lockdown* [online]. [cit. 2020-11-09]. URL: <<https://edition.cnn.com/style/article/banksy-working-from-home-lockdown-scli-intl-gbr/index.html>>

GERŽOVÁ, J. (1999): *Slovník svetového a slovenského výtvarného umenia druhej polovice 20. storočia*. Bratislava: Kruh súčasného umenia Profil.

LISCIA, V., Di (2020): *Art Basel Hong Kong 2020 Is Canceled Due to Coronavirus Outbreak* [online]. [cit. 2020-10-09]. URL: <<https://hyperallergic.com/541508/art-basel-hong-kong-2020-is-cancelled-due-to-coronavirus-outbreak>>

ŠOBÁŇNOVÁ, P. a LAŽOVÁ, J. (2017): *Muzeum versus digitální éra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

WELSCH, W. (1993): *Estetické myslenie*. Bratislava: Archa.

Autor

Mgr. Tomáš Timko

interný doktorand

Prešovská univerzita v Prešove

Filozofická fakulta

Inštitút estetiky a umeleckej kultúry

H

Y

P

E

R

L

I

N

K

"

m

a

i

l

t

o

:

t

o

m

a

s